

LỜI NGƯỜI DỊCH

Đại tá Henri de Ponchalon nguyên là sĩ quan thuộc đại đội 35, tiểu đoàn viễn chinh của trung đoàn 2 thủy quân lục chiến Pháp. Ngày 18/2/1858, Ponchalon đã cùng đơn vị khởi hành từ quân cảng Brest - cảng quân sự lớn thứ hai sau Toulon - ở vùng Bretagne phía tây bắc nước Pháp, trên chiếc vận hạm hỗn hợp Saône do Trung tá hải quân Liscoat làm Thuyền trưởng.

Lênh dệnh suốt nửa năm trời mới đến vịnh Đà Nẵng để hội quân cùng các đơn vị khác vào những ngày cuối tháng 8/1858, Ponchalon tham gia trọn vẹn chiến dịch Đà Nẵng suốt từ năm 1858 đến năm 1860 với tư cách sĩ quan chỉ huy trung đội, trải qua cả hai đời Tổng tư lệnh quân viễn chinh là Phó Đô đốc Charles Rigault de Genouilly và Chuẩn Đô đốc Théogène François Page.

Ponchalon có những tường thuật khá chi tiết, rất cần thiết cho cả giới nghiên cứu lẫn độc giả quan tâm công cuộc chống Tây xâm của nhân dân Việt Nam thời Nguyễn thông qua những trận đánh được ghi chép dưới hình thức hồi ký dựa trên nhật ký hành quân của ông lúc tham gia chiến dịch.

Công trình này được Maison A. Mame et Fils xuất bản vào năm 1896 ở Tours với nhan đề *Indo-Chine, souvenirs de voyage et de campagne, 1858-1860* (Đông Dương, hồi ký hành trình và chiến dịch, 1858-1860), hiện còn được lưu giữ tại Thư viện Quốc gia Pháp, ký hiệu 8-LK10-370.

Toàn bộ công trình của Ponchalon có 336 trang, nhưng bản dịch này xin chỉ trích dịch từ trang 97 đến trang 242, và cũng chỉ trích dịch những nội dung liên quan trực tiếp đến chiến dịch tấn công xâm lược do liên quân Pháp - Tây Ban Nha tiến hành ở Đà Nẵng từ 01/9/1858 đến 23/3/1860. (Những đoạn lược bỏ được đánh dấu bằng ký hiệu [...]), bạn đọc có thể xem ở phần trích nguyên văn cuối sách). Để bạn đọc tiện theo dõi, toàn bộ các địa danh trong cuốn hồi ký này được chúng tôi chuyển sang tiếng Việt, nhưng vẫn giữ nguyên tên theo cách gọi của người Pháp ở phần chú thích để đối chiếu. Một số mô tả của Ponchalon về vũ khí của quân đội triều Nguyễn, về địa hình địa vật... cũng được chúng tôi hiệu chỉnh hoặc chú giải thêm. Ngoài ra, với mục đích cung cấp thêm tư liệu để làm rõ tình hình các trận đánh, bên cạnh phần mô tả của Ponchalon, chúng tôi bổ sung thêm nội dung từ các nguồn tài liệu liên quan khác và đặt trong dấu móc [] ở phần chính văn hoặc chú thích của người dịch ở cuối trang, cùng hình ảnh minh họa, bản đồ trích từ sách báo đương thời của người Pháp.

Kết cấu bản dịch gồm 9 mục sau đây (nhan đề bản dịch và tiêu đề các mục do người dịch đặt):

- I. Khúc dạo đầu ở cửa biển Đà Nẵng (01 - 06/9/1858)
- II. Chiến dịch thần tốc đổ vỡ (07/9 - 02/10/1858)
- III. Cuộc chiến bế tắc (03/10/1858 - 01/02/1859)
- IV. Những cuộc tấn công của người An Nam (02/02/1859 - 30/4/1859)
- V. Nỗ lực phá vây của liên quân Pháp - Tây Ban Nha (01/5 - 14/6/1859)
- VI. Cuộc đàm phán với người An Nam (15/6 - 06/9/1859)
- VII. Núi kéo cuối cùng của Phó Đô đốc Charles Rigault de Genouilly (07/9 - 30/10/1859)
- VIII. Ván bài tồi của Chuẩn Đô đốc Théogène François Page (01/11/1859 - 12/01/1860)
- IX. Cuộc di tản buồn của liên quân Pháp - Tây Ban Nha (13/01 - 23/3/1860)

Trong nguyên tác của Ponchalon, có không ít chi tiết được tác giả mô tả khá mơ hồ, điều này cũng dễ hiểu vì là lần đầu tiên đặt chân đến Việt Nam, mọi thứ đối với ông hẳn còn nhiều điều lạ lẫm. Việc chú giải địa danh cũng gặp nhiều khó khăn do dấu vết của những trận ác chiến năm xưa nay hầu như đã bị xóa sổ trên thực địa. Bản thân chúng tôi lại không phải là một dịch giả mà chỉ là người nghiên cứu sử học, bức xúc trước tình trạng khan hiếm tư liệu hiện nay nên mới mạo muội làm công việc trái tay này. Bản dịch hồi ký của Ponchalon về mặt trận Đà Nẵng (1858-1860) vì vậy khó tránh khỏi thiếu sót. Rất mong được bạn đọc góp ý và bổ chính để giá trị tham khảo của công trình hoàn hảo hơn.

Huế, tháng 10 năm 2018

Người dịch

Nguyễn Quang Trung Tiến